

Yarashova Vasila Kamalovna,
TDIU “Sanoat iqtisodiyoti” kafedrası docenti, DSc;
Abdullayeva Nafisa Bahodir qizi,
TDIU Iqtisodiyot fakulteti, MEKP– 21 guruhi magistri

YENGIL SANOAT MAHSULOTLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI TAMINLASH YO‘NALISHLARI

Annotatsiya. Maqolada jahon bozorida raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish ko‘lami kengaytirishda yengil sanoat korxonalarida marketing strategiyalarini ishlab chiqishning o‘ziga xos xususiyatlari haqida fikrlar qalamga olingan.

Kalit so‘zlar: raqobatbardosh mahsulot, ishlab chiqarish, yengil sanoat, korxona, marketing, strategiya.

Yengil sanoat mamlakatimiz iqtisodiyotini rivojlanishiga katta hissa qo‘shib kelayotgan tarmoqlardan biridir. Ushbu sanoat tarmog‘ini yanada rivojlantirishning imkoniyatlari kengligini e‘tiborga olib, tarmoqning samaradorligini yanada oshirish, xalqaro bozorlarga mos raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish va sanoat brendini butun dunyoga tanitish dolzarb masalalardan hisoblanadi.

To‘qimachilik va tikuv– trikotaj sanoatini modernizatsiya va diversifikatsiya qilish tashqi bozorlarda talab yuqori bo‘lgan ishlab chiqarilayotgan tayyor raqobatbardosh mahsulotlarning hajmi va turlarini kengaytirish, paxta xom ashyosini yetishtirish va qayta ishlash samaradorligi va rentabelligini oshirishning eng muhim sharti hisoblanadi. Shuni inobatga olgan holda, mamlakatimizda mazkur sohani yanada rivojlantirishni ta‘minlashga qaratilgan amaliy chora– tadbirlar izchil ro‘yobga chiqarilmoqda. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016 yil 21 dekabrda PQ–2687– son qarori bilan 2017– 2019– yillarda to‘qimachilik va tikuv– trikotaj sanoatini yanada rivojlantirish chora– tadbirlari dasturi tasdiqlangan [1].

Ushbu masala bo‘yicha xorijiy va mahalliy adabiyotlarni tahlili [2, 3, 4, 5, 6] raqobatbardoshlik nafaqat baholash xarakteristikasi, balki boshqaruvning eng muhim ob‘ektlaridan biri degan xulosaga kelishimizga imkon berdi. Raqobatbardoshlikni boshqarish metodologiyasi o‘ziga xos xususiyatlarga ega va alohida yondashuvni talab qiladi. Xom ashyo eksportchisi va xorijiy yuqori texnologiyali mahsulotlarning importchisi bo‘lmalik uchun sanoat korxonalarining, ayniqsa yengil sanoat kabi tarmoqlarning raqobatbardoshligini oshirishga alohida e‘tibor qaratish lozim.

Bugungi kunda respublikada 7 mingga yaqin korxona faoliyat olib borayotgan yuqori ishlab chiqarish salohiyatiga ega bo‘lgan to‘qimachilik tarmog‘i shakllantirildi. 1,4 million tonna hajmdagi paxta tolasini ishlab chiqarish quvvatlari yaratildi, shundan 60 foizga yaqinidan mahalliy to‘qimachilik korxonalarining ehtiyojlarini qondirish uchun foydalanilmoqda. Eng avvalo, tayyor mahsulotlar ishlab chiqarilishini yo‘lga qo‘yish, tarmoqni boshqarishni tashkil etish, resurs va ishlab chiqarish quvvatlarining taqsimlanishi, kadrlar malakasining yuqori emasligi bilan bog‘liq tizimli muammolarning mavjudligi paxta xom ashyosini yetishtirishning past rentabelligiga va uni qayta ishlashga, tayyor mahsulot ishlab chiqarish va eksport qilishning yetarli darajada emasligiga olib kelmoqda.

1– jadvaldan kurinib turibdiki yengil sanoatning bir yo‘nalishi bo‘lgan To‘qimachilik sanoatida raqobatbardosh sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish bo‘yicha amalga oshirilgan loyihalar natijasida 2026– yilgacha sezilarli darajada o‘sish kutilmoqda. Jumladan ip kalava yo‘nalishi bo‘yicha 1.5 barobar, tayyor gazlamalar yo‘nalishi bo‘yicha 4.3 barobar, trikotaj

matolar yoʻnalishi boʻyicha 2.8 barobar, tikuv– trikotaj maxsulotlari yoʻnalishi boʻyicha 1.7 barobar, paypoq maxsulotlari yoʻnalishi boʻyicha 1.1 barobar, eksport boʻyicha 2.6 barobar oʻsish kutilmoqda [7].

1– jadval.

Toʻqimachilik va tikuv– trikotaj sanoatini 2021– 2026 yillarda rivojlantirishning maqsadli parametrlari

Mahsulotlar nomi	Oʻlchov birligi	Xisobot	Prognoz					Oʻsish sura'ti
		2021 yil	2023 yil	2024 yil	2025 yil	2026 yil		
Toʻqimachilik va tikuv– trikotaj mahsulotini ishlab chiqarish hajmlari	million dollar	6 352,10	8 402,20	9 681,10	11 405,50	13 032,50	2,5 barobar	
Ip kalava	ming tn.	862,3	963	990,3	1 032,5	1 300,0	1,5 bar.	
Tayyor gazlamalar	million kv. m	716,2	1 215,0	1 860,0	2 710,5	3 100,0	4,3 bar.	
Trikotaj matolar	ming tn.	203,8	312	390	485	580	2,8 bar.	
Tikuv– trikotaj mahsulotlari	million dona	1 997,8	2 850,0	3 080,0	3 205,3	3 461,7	1,7 bar.	
Paypoq mahsulotlari	mln. juft	458,4	470	480	490	505	1,1 bar.	
Eksport	mln.doll.	2 931,2	4 290,7	5 407,5	6 524,2	7 641,0	2,6 barobar	

Korxona raqobatbardoshligini oshirish borasida marketing strategiyalarni ishlab chiqish maqsadida quyidagi tadbirlarni oʻtkazishni tavsiya etamiz:

korxona mahsulotlarining aksariyat qismi eksportga yoʻnaltirilganligini eʼtiborga olgan holda, eksport boʻlimi mutaxassislarida marketing xizmatlari koʻnikmalarini rivojlantirish;

bugungi kunda reklama faoliyatini takomillashtirish imkoniyatlari koʻpligini eʼtiborga olib ijtimoiy tarmoqlardan samarali foydalanish, korxonaning internetdagi saytni ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar reklamasi, mahsulotlar tavsifi, sifat darajasi, ISO standartlari asosida mahsulot ishlab chiqarilayotganligi kabi maʼlumotlar bazasi bilan taʼminlash; korxonani rivojlantirish boʻyicha har bir boʻlim va tsexlarning strategik rejalarini ishlab chiqish;

raqobatbardoshlikni taʼminlash maqsadida ishchi – xodimlar lavozim yoʻriqnomalari tarkibini qayta koʻrib chiqish va mahsulot sifat darajasini oshirish boʻyicha talablar kiritish;

buyurtmaga koʻra mahsulot tayyorlanayotganda ipning turiga mos paxta sortidan foydalanish, qoldiqlardan foydalanmaslik, boshqa sort paxtalarni aralashtirmaslik kabi korxona imijiga salbiy taʼsir koʻrsatuvchi omillarni oldini olish boʻyicha ishchi– xodimlar masʼuliyatini oshirish; sohaga berilayotgan imtiyozlardan samarali foydalangan holda, toʻqimachilik sohasida eng ilgʻor davlatlardan zamonaviy stanoklar olib kelish va mahsulotlarini ishlab chiqarishni yoʻlga qoʻyish zarur.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.Mirziyoevning 2016 yil 21 dekabrda "2017– 2019 yillarda to'qimachilik va tikuv– trikotaj sanoatini yanada rivojlantirish chora– tadbirlari dasturi to'g'risida"gi PQ– 2687– sonli qarori.
2. Филюков К.Ю. Разработка механизма управления конкурентоспособностью предприятий легкой промышленности на основе совершенствования методических подходов к её оценке и регулированию. Автореферат дисс...к.э.н., Санкт– Петербург, 2010.
3. Максимова И.В. Оценка конкурентоспособности промышленного предприятия // Маркетинг. – 1996, №3. 33– 39 б.
4. Boltabaev M.R. "To'qimachilik sanoati korxonalarining raqobatdoshligini baholash uslubini takomillashtirish". T:,"Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. 2011, №1. 1– 2 b.
5. Sharipov I.B., Hakimov Z.A. Yengil sanoat korxonalari raqobatbardoshligini baholash uslublarini takomillashtirish. – T:,"Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. 2017, №3. 3 b.
6. Чайникова Л.Н., Чайников В.Н. Конкурентоспособность предприятия: учебное пособие. – Тамбов: Изд– во Тамб. гос. техн. ун– та, 2007. – 192 б.
7. <https://uzts.uz/investorlarga/investiciya-salohiyati/>

Madrahimova Gulasal
TDIU, dotsent, ilmiy rahbar,
Aminova Shahnoza Aziz qizi
TDIU, MEKP– 01 guruh magistranti

BOZOR IQTISODIYOTI RIVOJLANISHIDA RAQOBATNING ROLI

Annotatsiya. Ushbu maqola iqtisodiyot rivojlanishida raqobatning o'rni haqida so'z yuritilgan. Raqobat muhitining korxona va tashkilotlar orasida mavjudligi hamda olimlarning raqobat haqida fikrlari yoritilgan. Mamlakat iqtisodiyotining rivoji uchun raqobat muhiti muhim omil hisoblanadi. Raqobat bor joyda o'sish, rivojlanish bo'ladi. Zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda, yuridik yoki manfaatdor shaxslar o'rtasidagi raqobat har qanday holatda yuqori daromad olishga intilgan.

Kalit so'zlar: raqobat, diversifikatsiya, modernizatsiya, xususiy mulk, kadrlar salohiyati, axborot texnologiyalari.

Bozor munosabatlari rivojlanishida davlat va xususiy mulk vakil sifatida faol ishtirok etadi. Bundan tashqari davlatning bozor iqtisodiyotiga aralashuvi iqtisodiy rivojlanishning makroiqtisodiy ko'rsatkichlariga ta'sir qiladi, lekin boshqa ko'plab rivojlanish parametrlarini belgilamaydi. Bunga quyidagilar kiradi: masalan, narx darajasi, ishlab chiqarish tarkibi.

Bozor iqtisodiyotining o'zini– o'zi ta'minlashi uning kuchli va zaif tomonidir. unga asoslanib kuchli tashabbus va xususiy mulkdorlarning tadbirkorlik ruhi, iqtisodiyotning moslashuvchanligi imkoniyatlari va ilmiy texnikaviy yangiliklarni faol joriy etish. Tadbirkorlar doimiy ravishda o'rganadilar qaysi mahsulot va xizmatlarni yaxshilash yangi mijozlarni jalb qilishi mumkinligini aniqlash orqali bozorni aniqlash; qanday yangiliklar ularga ijobiy olib kelishi mumkin kayfiyat.